En vriendelijck verbood te schricken.
„Want", riep hij, siet, „de tijd is nu,
o menschen, in uw sonden schuw,
De Hemel maackt sig op, om u
En gansch de wereld te verquicken.

Want heden u de Godheyd deelt
Der Offerhanden Tegen-beelt,
Daar Coning en Propheet van queelt,
Daar d' eynden van de wer'ld
Daar d' eynden van de wer'ld op wagten.
Gaat haastig heen na Davids Stadt
En soeckt dien onwaardeerbren schat
In slegte lompjes opgevat
En leert in Hem 't onsigtbaar agten."

Doen meenden wy het was gedaan
En stelden ons om heen te gaan.
Maar doe ving eerst de Lofsang aan
Van duysend geesten die
Van duysend geesten die Godt eerden
En juichten. „Eer sy Godt, die goed
Den armen mensch den vrede soet
Bestellend sijn behagen doet" [5])
En ons uw kinds geheymnis leerden.

Maria: Dat was de weergalm van den groet
Daar Gabriël mijn stil gemoet
Eens mee beroerde en het doet
Mij aan sijn dierbaar woort
Mij aan sijn dierbaar woort gedencken.
„Uw vrugt, o Maget, is uw croon"
Seyd hij, en „uw Soon Godts Soon
De Hemel sal hem Davids throon
En Heerschappij voor eeuwig schenken."

Nu sie ick: d' eene God-spraack slaat
Accoord op d' ander en de maat
Die waarheyd is die eeuwig staat [6])
Paar met mij op dien maat
Paar met mij op dien maat uw kelen.
Herders en Maria: Lof zij den Hemel wijd en breed
Die d' armen mensch den soeten vreed
Bestellend, sijn behagen deed,
En leerd' ons Hallelujah quelen.

Maria: Nu merck ick dat de waarheyd daagt
Daarvan den Siender lang gewaagt
Heeft: Dat een ongeraackte Maagt
Beswangert soud' een kint
Beswangert soud' een kintje baren
Herders en Maria: „Lof sij den Hemel wijd en breed
Die d'armen mensch den soeten vreed
Na sijn behagen spruyten deed!"
Sing onse stem en speel ons snaren
Dat Jesses soon ten throon geraackt;
Dat stercke magt ons handen slaakt;
Dat David voor sijn kudde waackt;
Dat d' eeuwe weer een goud'
Dat d' eeuwe weer een goud' eeuw is;
Lof sij den Hemel wijd en breed
Die d' armen mensch den saal'gen vreed
Na sijn behagen spruyten deed!
Dat nu ons Heyland Iuda's Leeuw is.

[5]) de zin is, naar de engelenboodschap: eere zij God, die zijn welbehagen volbrengt aan den mensch, den zoeten vrede over hem beschikkend.
[6]) de zin is: het eene Godswoord harmoniëert met het andere en het thema van alle is de eeuwig blijvende waarheid der verlossing in Christus.

Dat Godt in Menschenliefde blaackt;
Dat Lam en Wolf ten vrede raackt,
Is in dit kintje waar gemaackt:
Wie sal dit diep geheym
Wie sal dit diep geheim beseffen?
Lof sij den Hemel wijd en breed
Die d' armen mensch den saal'gen vreed
Na sijn behagen spruyten deed!
En wie sijn loff na waarde treffen?

Het loont zeker de moeite, dezen kerstzang eens aandachtig te lezen. Hij vertoont de spellings-onregelmatigheden die aan vrijwel alle 17e eeuwsch werk eigen zijn en hij heeft de breedsprakigheid en herhaling, die gewoonlijk het verhalend gedicht en bijna altijd de mystieke poëzie kenmerken, maar hij is opmerkelijk van bouw en inhoud.

De bouw is logisch: de herders komen met enthousiasme tot Maria, die verwonderd vraagt wat hun lofzang op haar kind te beteekenen heeft. Haar vragen geeft den herders gelegenheid tot antwoorden en in dat antwoord wordt de beteekenis van het kind aangegeven: het is de Troost van allen, die vreezen, de Sterke, die alle vijanden overwint en de zonde wegneemt, de Koning uit Davids stam, uiterlijk arm, maar onzegbaar rijk, omdat zijn vader is de Heer der Heeren. Maria vraagt nu weer hoe ze dit alles weten. En dan vertellen de herders wat hun is wedervaren en wat hun door de engelen is gezegd.' Dat verhaal brengt aan Maria de boodschap van den engel Gabriël te binnen en nu ziet ze niet slechts die bevestigd, maar ook gesteund door de profetie, die thans werkelijkheid is geworden.

En de inhoud is de welgeslaagde vereeniging van mystiek en didactiek, de beide elementen die alle stichtelijke volkskunst dragen. De eerste leeft in de duetten, die van het heilswonder de weelde uitzingen welke de ziel smaakt, de laatste in de citatie van engelenwoord en profetie en in de uiteenzetting van de beteekenis die het geboren kindje heeft. Bij die duetten behoort het verschijnsel, dat we telkens in de vierde en vijfde regel vinden. In de oude lyrische poëzie van verhaal en dialoog wordt bij wijze van refrein de laatste regel van een couplet overgenomen door de omstanders. De eerste regel van zoo'n tweetal werd dus door één of enkelen, de tweede door allen gezongen. Dit vooral is een karakteristieke trek van volkskunst. Trouwens heel het vers, is in meer dan één opzicht een goede proeve van volksche poëzie, naief en eenvoudig en niet zonder dichterlijkheid: kleine trekjes hier en daar, een zuivere rhythme-wending soms of een sprekend woord vormen een behoorlijk tegenwicht tegen matte herhalingen en door rijmdwang veroorzaakte constructie-stroefheid. Bovendien heeft het in zijn herinneren aan de primitieve middeleeuwsche mystiek zijn bekoring. Wie zich in de sfeer van pretentielooze volkskunst kan verplaatsen, zal zeker van dezen kerstzang kunnen genieten.

C. T.

ZIELKUNDE

Uit correspondenties.

Van verschillende zijden kreeg ik correspondentie naar aanleiding van mijn artikel in dit blad over: „De mascotte en de zielkunde". Het blijkt nu, dat min of meer bewust heel veel menschen voor of na een binding aan een ding, dat hun onbewust een symbool geworden was, beleefden.

Zoo schreef mij een predikant over een doosje, waarin hij altijd de dropjes bewaarde, die hij in zijn zak had op den preekstoel, welk doosje hij nog jaren lang in zijn zak hield, ook toen hij geen dropjes meer gebruikte. Hij stak het trouw elken keer weer in zijn andere preekpak, „en", zoo schreef hij, „ik zou het er misschien nog in hebben, indien de kinderen niet op zekeren keer het doosje hadden weggemaakt".

Van een broeder ontving ik een brief, waarin hij mij het volgende mededeelde:

Eens op een avond, toen hij een vrij groote winkelontvangst gehad had, stak hij een halven cent, die per ongeluk op tafel was blijven liggen, tusschen de voering van het mandje en deszelfs wand. Een paar jaar zat die halve cent daar. Hij voelde die telkens, maar kwam er nooit toe hem er uit te halen. Toen na eenigen tijd die halve cent toevallig verdwenen was, had hij een onaangename beleving, dat „het ding" weg was.

Ook hier was, zonder dat de man er zich van bewust was, „het ding" het symbool geworden van de herinnering aan een goeden dag in den winkel.

Een andere correspondent vraagt of in zijn diepste wezen al deze dingen toch niet op onze neiging tot afgoderij berusten.

Mijn antwoord is: In zijn diepste wezen ongetwijfeld niet.

Maar we kunnen er wel afgoderij van maken. Wanneer we namelijk zoover komen, dat we niet meer durven handelen zonder „het ding" in onzen zak te hebben, dan begint het bedenkelijk te worden. Dan immers begint „het ding" een e i g e n waarde voor ons te vertegenwoordigen en gaan we „het ding" een macht toekennen, die het niet heeft.

Maar zoolang het eigenlijk is een onbewust beleven van een binding aan „het ding", dan rust datgene wat er geschiedt op gewone wetten van het zieleleven.

En zoolang behoeven wij ons, geloof ik, niet ongerust te maken, dat we afgoderij plegen.

De schoolmuts.

Er gaat een typische beweging door Nederland.

Het is de beweging, dat jongemenschen van de Middelbare Scholen zich een gekleurde muts of dito pet aanschaffen met één of meer sterren.

Er schijnt een zekere correspondentie te bestaan tusschen het aantal sterren en de hoeveelheid loffelijk gepresteerde overgangsexamens.

De beweging voor deze mutsen en petten schijnt op

---

vooral vs 16, dat de overgebleven heidenen jaarlijks zullen ontrekken naar Jeruzalem om het loofhuttenfeest te vieren. Moeten wij volgens Ds Berkhoff nu werkelijk denken, dat in het duizendjarig rijk de vertegenwoordigers van allerlei volken naar Jeruzalem zullen komen om daar met de Joden het loofhuttenfeest te houden? Zoover als ik zien kan, verbiedt de Heilige Schrift uitdrukkelijk zoo iets in letterlijken zin te nemen, indien het betrekking heeft op de toekomst n à de verschijning van Christus op aarde; want Christus heeft de geheele wet der schaduwen vervuld, en daarmee aan haar een einde gemaakt; er kan nu geen sprake meer zijn van ceremoniëele feesten. Trouwens de slotverzen van het hoofdstuk getuigen zelve van de afschaffing, de tenietmaking van den geheelen dienst der schaduwen, zelfs indien men ze volkomen letterlijk opvat (en hier zou het wel het allerbelangrijkst zijn het gevoelen van Ds Berkhoff te vernemen); want wat staat hier? „Te dien dage zal op de bellen der paarden staan: de Heiligheid des Heeren; en de potten in het huis des Heeren zullen zijn als de sprengbekkens voor het altaar;; ja al de potten in Jeruzalem en in Juda zullen den Heere der heirscharen heilig zijn, zoodat allen die offeren willen zullen komen en van dezelve nemen en in dezelve koken". Wat beteekent dit? Als men het letterlijk opvat niets meer of minder dan dit, dat de bellen waarmee de paardentoomen zijn versierd betzelfde opschrift zullen dragen, dat gegraveerd stond op de gouden voorhoofdplaat, welke met een hemelsblauw snoer aan de voorzijde van de muts des hoogepriesters was vastgehecht (Ex. 28:36—38), m.a.w. dat die paarden even heilig worden als de hoogepriester; verder, dat er in den tempel geen onderscheid meer zal gemaakt worden tusschen de verschillende gereedschappen, en dat de potten, waarin het offervleesch gekookt werd, gelijk gesteld worden met de bekkens, waarin het bloed der offerdieren opgevangen en waarmee het voor het aangezicht des Heeren gesprengd werd; ja wat meer is, dat alle gewone kookpotten in heel Jeruzalem, en in heel Juda evenzeer heilig zullen zijn, en dat ieder die een offer wil brengen dus de eerste de beste pot nemen kan om daarin het offervleesch te koken. Neemt men dit letterlijk, dan komt het dus feitelijk hierop neer, dat het geheele onderscheid van heilig en onheilig vervalt: de bellendragende paarden zijn even heilig als de hoogepriester, en alle huishoudelijk kookgereedschap is even heilig als het gouden, gewijde altaargerei, alles staat op ééne lijn, het onderscheid door de ceremoniëele wet zoo zorgvuldig gemaakt en in stand gehouden wordt met één enkel woord weggevaagd. Maar we zullen het wel niet letterlijk hebben op te vatten; doch dan d'ent deze uitspraak toch om in beeldrijke taal een toekomst aan te kondigen waarin de ceremoniëele onderscheidingen vervallen, waarin de schaduwdienst zal ophouden. Wat op andere wijze reeds door Jeremia was gepredikt, toen hij sprak van een tijd, waarin er geen ark meer zijn zou, en men ook aan geen ark meer behoefte zou hebben (Jer. 3:16), dat wordt hier ook door Zacharia verkondigd: er komt een tijd, waarin de geheele ceremoniëele dienst een einde neemt. Hetzelfde mogen we ook zien als de strekking van de allerlaatste woorden: „en er zal geen Kanaäniet meer zijn in het huis des Heeren der heirscharen te dien dage". Met de letterlijke opvatting komt men ook hier niet uit. De letterlijke opvatting zou hier zelfs tot een enorme ongerijmdheid voeren: uit het woordje „meer" toch zouden we dan moeten afleiden dat er in de dagen van den profeet w e l Kanaänieten waren in den tempel; maar we weten dat dit door de Mozaïsche wet uitdrukkelijk verboden was — zouden we dan moeten denken dat er toen lijnrecht tegen dit verbod in gehandeld werd, en, wat meer zegt, dat de profeet zulk een overtreding niet in 's Heeren naam zou hebben bestraft, en alleen maar de belofte zou hebben geschonken van een toekomst, waarin dit niet m e e r zou geschieden? We zullen „Kanaäniet" wel in overdrachtelijken zin hebben te verstaan van menschen met een heidensche inborst, en dus te denken hebben aan Israëlieten, die goddeloos en weerstrevig waren. Zoo noemt Jesaja de vorsten van Juda „vorsten van Sodom" en het volk „volk van Gomorra" (Jes. 1:10). Zoo zegt ook de dichter van Ps. 120 dat hij „een vreemdeling is in Mesech" en „in de tenten van Kedar woont", waarmee hij wil uitdrukken dat zijne volksgenooten in wier midden hij verkeert menschen van heidensche en goddelooze zeden zijn (Ps. 120:5). Wanneer nu geprofeteerd wordt dat er geen Kanaäniet, d.w.z. geen goddeloos mensch, meer in 's Heeren tempel zal wezen, kan dit niet zien op den uitwendigen tempeldienst, zooals die in Israël bestond, want het komen tot den tempel was hier niet afhankelijk van iemands inborst, maar a l l e Israëlieten mochten en m o e s t e n hun offerplichten komen vervullen. De profetie ziet hier ongetwijfeld op de nieuwe bedeeling, waarin de dienst van God en de gemeenschap met God gebonden zal zijn aan de innerlijke gesteldheid; waarin de aanbidding van den Vader naar Jezus' woord zal plaats hebben „in geest en in waarheid" (Joh. 4:23, 24).

En hiermee meenen we nu wel genoeg te hebben gezegd om aan te toonen, dat ook het boek Zacharia, nòch in zijn eerste, nòch in zijn tweede deel, ook maar eenigen grond biedt voor de meening dat de Oud-Testamentische profetie de verwachting van een duizendjarig rijk, meer in het bizonder van een toekomstig nationaal-Joodsch rijk tegen het wereldeinde, zou begunstigen. De sterke pijler, waarop Ds Berkhoff zijne beschouwingen te dien aanzien wil doen rusten, omdat na de ballingschap de verklaring der belofte van Israël's herstel, die we bij nagenoeg alle vóór-exilische profeten vinden, niet meer op terugkeer uit die ballingschap zou kunnen betrokken worden, is ons gebleken een door en door brooze rietstaf te zijn; zoodat zijn geheele opvatting, die hij als door de Schrift geboden aandient, in de Schrift des Ouden Testaments geen den minsten steun vindt, ja door haar veeleer uitdrukkelijk wordt weersproken. Daarom kunnen we thans onze behandeling van dit onderwerp besluiten. In een slotartikel willen we nu nog in het kort eene samenvatting van het gevondene geven, en als in vogelvlucht den geheelen gang der Oud-Testamentische openbaring in betrekking tot het herstel van Israël overzien.

G. Ch. AALDERS.